

ביאורים

בפרק הקודם מנה הרמב"ם את ההבדלים בין נבואת משה לנבואת שאר הנביאים, ביחס להליך הנבואה. כאן מציג הרמב"ם הבדל נוסף, ביחס להוכחה הנדרשת על הנבואה עצמה. שאר הנביאים צריכים להוכיח שהם אכן נשלחו מאת ה', על ידי שיעשו מופת. אולם משה רבנו לא נדרש להביא שום ראיה, כיוון שה' בעצמו העיד עליו שהוא שלוהו. במעמד הר סיני, שמע כל העם קול נבואי שבו ה' אומר למשה שידבר אל עם ישראל.

מדוע ההבדל הזה נדרש? כפי שציין הרמב"ם בפרק הקודם, מופת איננו הוכחה ודאית. ניתן לעשותו על ידי כוחות רוחניים ותחבולות שונות, ולא דווקא על ידי נס וגילוי אלוהי. לו התורה הייתה ניתנת על ידי נביא כזה, שאין ודאות בנבואה שלו, היה ניתן להטיל ספק באמינות התורה. כדי להבטיח את קבלת התורה ונצחיותה לעד, היה צורך בנביא מסוג אחר, שאין שום ספק בכך שהוא נביא.

גם ביחס לעדות בבית הדין, קיים הכלל 'לא תהא שמיעה גדולה מראייה', לפיו אם הדיינים בעצמם ראו את המעשה, אין צורך בקבלת עדות. אדרבה, ראיית הדיינים בעצמם מעולה יותר, כיוון שאין בה שום ספק. העדות נדרשת רק במקרה שאין לדיינים מידע ישיר, והם נזקקים להסתמך על עדות חיצונית, שאין בה ראיה ודאית. נבואת משה איננה עוד נבואה, ולכן ישנו הכרח להוכיח את ודאותה ואת נצחיותה.

הרחבות

• האמונה במשה לפני מעמד הר סיני

במעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דפי. לדעת הרמב"ם, עד למעמד הר סיני היה לעם ישראל ספק בנבואתו של משה למרות האותות והמופתים שעשה. רק במעמד הר סיני התאמתה נבואתו ללא ספק. אור החיים הקשה על כך כיצד ניתן לומר שלא האמינו במשה עד מעמד הר סיני, והלא כבר לאחר קריעת ים סוף נאמר "ויאמינו בה' ובמשה עבדו" (שמות יד, לא).

מבאר אור החיים שכוונת הרמב"ם היא ש"האמונה שהאמינו ישראל במשה היתה שהוא עבד ה' וה' חפץ בו ועושה תפלות ורצונו, אך לא האמינו שהיה ה' מדבר עמו". הסיבה לכך היא שבאותם דורות נפוצו אמונות הגויים שלא ייתכן שהקב"ה ידבר עם אדם והאדם יחיה. לכן עם ישראל האמין בנבואתו של משה רק אחרי מעמד הר סיני שבו שמעו שה' מדבר עימו [אור החיים, שמות יט, ט, וכן כתב בספר העיקרים א, יח] (עיי' בדברי האור החיים ששיטתו שונה מעט מדברי הרמב"ם כאן בביאור הפסוק "וגם כך יאמינו לעולם").

לעומת זאת, הרמב"ן חולק על הרמב"ם וכותב שלא ייתכן שישאל לא האמינו בנבואה "כי זרע אברהם לא יסתפקו בנבואה, כי האמינו בה מאבותם". לכן פירש שכוונת הפסוק היא: "וגם כך יאמינו לנצח בכל הדורות. ואם יקום בקרבם נביא או חולם חלום כנגד דברך יכחישוהו מיד, שכבר ראו בעיניהם ושמעו באזניהם שהגעת למעלה העליונה בנבואה" (רמב"ן, שמות יט, ט) (ועיי' ברש"י שם שהביא פירוש נוסף).

פרק שמיני

האמונה בנבואת משה

א, משה רבנו - לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה; שהמאמין על פי האותות - האמת משה יש בלבד דפי, שאפשר שיעשה האות בלאט וכשוף. אלא כל האותות שעשה במדבר, לפי הצרף עשאן, לא להביא ראיה על הנבואה: צרף להשקיע את המצריים - קרע את הים והצילם; בו; צרכנו למזון - הוריד לנו את המן; צמאו - בקע להן את האבן; כפרו בו עדת קרח - בלעה אותן הארץ; וכן שאר כל האותות.

א, ובמה האמינו בו? במעמד הר סיני; שעיינינו ראו ולא זר, ואזנינו שמעו ולא אחר, האש והקולות והלפידים, והוא נגש אל הערפל, והקול מדבר אליו, ואנו שומעין 'משה, משה, לה אמר להם כך וכן'. וכן הוא אומר: "פנים בפנים דבר יי עמכם" (דברים ה, ד), ונאמר: "לא את אבותינו פרת יי את הברית הזאת" (שם ה, ג).

א, ומנין שבמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דפי? שנאמר: "הנה אנכי בא אליך בעב הענן, בעבור ישמע העם בדברי עמך, וגם כך יאמינו לעולם" (שמות יט, ט) - מקלל שקדם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה.

ב, נמצאו אלו ששלח להם - הם העדים על נבואתו שהיא אמת, ואינו צריך לעשות להן אות, שהן והוא אחד בדבר, פשני עדים שראו דבר אחד ביחד, שכל אחד מהן עד לחברו שהוא אומר אמת, ואין אחד מהן צריך להביא ראיה לחברו. כך משה רבנו - כל ישראל עדים לו אחר מעמד הר סיני, ואינו צריך לעשות להם אות.

ב, וזה הוא שאמר לו הקדוש ברוך הוא בתחלת נבואתו, בעת שנתן לו האותות לעשותן במצרים, ואמר לו "ושמעו לקולך" (שם ג, יח): ידע משה רבנו, שהמאמין על פי האותות - יש בלבד דפי, ומהרהר ומחשב; והיה נשקט מלילה, ואמר "והן לא יאמינו לי" (שם ד, א) - עד שהודיעו הקדוש ברוך הוא, שאלו האותות אינן אלא עד שייצאו מצרים, ואחר שייצאו יעמדו על הך הנה, יסתלק ההרהור שמהרהרין אחריה, שאני נתן להן כפאן אות שיעדו שאני שלחתיך באמת מבתחלה, ולא ישאר בלבם הרהור. והוא שהכתוב אומר: "וזה להן האות" כי אנכי שלחתיך: בהוציאך את העם מצרים, תעבדון את האלהים על הך הנה" (שם ג, ב).

יש בלבד דפי - יש בדעתו פגם והרהור של ספק. **בלאט** - בסתר, בדבר הנעלם מאתנו. **כשוף** - קסם, מעשה להטים בתחבולות. **הצילם** - הטביע אותם במצולות ים. **בעב הענן** - כדי ללמד על הקושי בהשגת ה' (מ"ג ג, ט; למעמד הר סיני ראה גם שם בלב). **והוא שהכתוב אומר: וזה להן האות וכו'** - בניגוד לשני הפסוקים הקודמים, אין הרמב"ם אומר בפסוק זה "ואמר לו", שהרי הוא נאמר לפנייהם. וכוונת הדברים "הוא שהכתוב אומר", שרק עתה הבין משה מה שנאמר לו בתחילה (ק).

